

A múzeum mint önreflexiós tér?!

RÉDLI MÁTYÁS

múzeumpedagógus, Janus Pannonius Múzeum
tanársegéd, PTE BTK Modernkori Történeti Tanszék
e-mail: redli.matyas@jpm.hu

KIVONAT: A tanulmány a múzeumot mint élményalapú és önreflexiós tanulási teret értelmezi, reagálva a 21. századi társadalmi és kulturális változások által támasztott pedagógiai kihívásokra. Elméleti keretként a konstruktivista tanuláselmélet, a reflektív gondolkodás és az International Council of Museums 2022-es definíciója szolgál. A tanulmány egy a Janus Pannonius Múzeum és a Pécsi Tudományegyetem együttműködésében megvalósuló egyetemi kurzus jó gyakorlatát mutatja be, amely élményalapú, dramatikus és reflektív módszerekre épít. A hangsúly nem az empirikus vizsgálaton, hanem azon a pedagógiai koncepción van, amely a múzeumi tanulást az önismeret, a jelentésalkotás és a reflektív feldolgozás támogatásának eszközeként értelmezi. A tanulmány rámutat a reflektív naplóírás szerepére és a továbbfejlesztés lehetséges irányaira.

KULCSSZAVAK: múzeumpedagógia, élményalapú tanulás, reflektív gondolkodás, önismeret, konstruktivista pedagógia, felsőoktatási jógyakorlat

The Museum as a Space for Self-Awareness

Summary: The study interprets the museum as an experiential and self-reflective learning space in response to the pedagogical challenges of contemporary social and cultural change. Its theoretical framework draws on constructivist learning theory, reflective thinking, and the 2022 definition of the International Council of Museums. The paper presents a good practice in the form of a university course developed through cooperation between the Janus Pannonius Museum and the University of Pécs, applying experiential, drama-based and reflective methods. Rather than reporting an empirical study, the article focuses on the pedagogical concept that frames museum learning as a process supporting self-reflection, meaning-making and personal engagement. Particular attention is given to the role of reflective journaling as a tool for deepening learning experiences and fostering self-awareness, as well as to potential directions for further pedagogical development.

KEYWORDS: museum education, experiential learning, reflective thinking, self-awareness, constructivist pedagogy, higher education good practice

* Lektorálta: HoffmannÉ Toldi Ildikó.

Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben alapvetően átalakult az a gazdasági és társadalmi környezet, amelyben élünk. A globalizáció, valamint a technológiai forradalom által indukált folyamatos változás – az információs társadalom kialakulása, a digitális média térhódítása és a mobilitás növekedése – jelentős hatást gyakorolt a mindennapi életformákra. A digitális környezet átalakította az olvasási, információfogyasztási és kommunikációs szokásokat: az üzenetváltások felgyorsultak, az online tartalmak mennyisége és az állandó ingergazdagság pedig egyre inkább megnehezíti az elmélyülést, ami hosszabb távon a figyelem működésére és az idegrendszeri folyamatokra is hatással van.

E változások következtében módosultak a társadalmi igények, és ezzel együtt azok a készségek, képességek és ismeretek is, amelyek az egyéni boldoguláshoz szükségesek. A 21. században egyre inkább nyilvánvalóvá válik, hogy az érvényesüléshez nem statikus tudásra, hanem adaptív, rugalmasan alkalmazható ismeretekre és tanulási képességekre van szükség.¹ Az egész életen át tartó tanulásra való felkészültség, az alkalmazkodóképesség, valamint az önreflexió képessége nemcsak az egyén, hanem a társadalom és a gazdaság szintjén is meghatározó tényezővé vált. Azok az országok és közösségek, amelyek támogatják az alkalmazkodóképességet és a tanulás különböző formáit, nagyobb eséllyel maradnak versenyképesek és társadalmilag stabilak.

Ezzel összefüggésben felértékelődnek azok a komplex készségek, mint az együttműködés, a kommunikáció, a kreativitás, a kritikai gondolkodás és a problémamegoldás, amelyek nemcsak a munkaerőpiacon, hanem a társadalmi együttélés és a demokratikus kultúra szempontjából is meghatározóak. Nem véletlen, hogy az Európai Unió 2006-ban, majd 2018-ban is meghatározta az úgynevezett kulcskompetenciákat², amelyek között hangsúlyosan jelennek meg az önreflexióhoz, az érzelmi tudatossághoz és a társas tanuláshoz kapcsolódó elemek.

A társadalmi és kulturális átalakulások természetesen nem hagyták érintetlenül a kultúra és a közgyűjtemények világát sem. A múzeum – mint társadalmi intézmény – hasonló kihívásokkal szembesül, mint az oktatás vagy a gazdaság: a felgyorsult világ újfajta kompetenciákat igényel az egyénektől, a múzeumoktól pedig új működési formákat és önértelmezést. Ennek a változásnak egyik jól látható jele, hogy az International Council of Museums (ICOM) időről időre megújítja a múzeum definícióját, reagálva a múzeum társadalmi szerepének átalakulására.

A múzeumokkal kapcsolatos kortárs diskurzusok egyre hangsúlyosabban emelik ki az élményalapú, részvétellel épülő és reflektív tanulási formák jelentőségét.³ A múzeum ebben az értelemben nem csupán ismeretközvetítő térként értelmezhető, hanem olyan informális tanulási környezetként, amely lehetőséget teremt az elmélyülésre, a személyes jelentésalkotásra és az önreflexióra. A tanulás ezen formái különösen alkalmasak az önismeret és az identitás tudatosításának támogatására, amelyek a 21. századi élethelyzetekhez való alkalmazkodás alapvető feltételei.

A tanulmány célja egy olyan múzeumi jó gyakorlat bemutatása, amely a múzeumot tudatosan reflexiós és önismereti, illetve élményalapú tanulási térként értelmezi. A bemutatott egyetemi kurzus olyan módszertani megoldásokat alkalmaz, amelyek elősegítik az elmélyülést, a nézőpontváltást és a reflexív feldolgozást. A hangsúly az

¹ Európai Parlament és Tanács 2006.

² Európai Unió Tanácsa 2018.

³ Lásd a MOKK Múzeumi Iránytű kiadványait.

elméleti és pedagógiai keretrendszer tudatos alkalmazásán van, amely indokoltá teszi az új múzeumi megközelítések szükségességét. Fontos hangsúlyozni, hogy a bemutatott kurzus pedagógiai megközelítése vagy az alkalmazott módszerek nem újkeletűek. A drámapedagógia, az önreflexióra épülő tanulás vagy a konstruktivista pedagógia elméleti alapjai évtizedek óta jelen vannak a neveléstudományi diskurzusban, és a hazai múzeumi képzésekben (például a MOKK szakmai programjaiban) is megjelennek. A tanulmány újszerűsége nem a módszerekben, hanem azok következetes alkalmazásában rejlik egy olyan intézményi és térbeli kontextusban, amelyet hagyományosan elsősorban ismeretközvetítő funkcióval ruháztak fel. Ebben az értelemben a bemutatott gyakorlat nem módszertani innovációként, hanem egy régóta érlelődő pedagógiai paradigmaváltás tudatos megvalósításaként értelmezhető.

A múzeum mint élményalapú és reflektív tanulási tér

A múzeumok hagyományosan a kulturális örökség gyűjtésének, megőrzésének, kutatásának és bemutatásának intézményeiként működtek. A 18–19. század fordulóján intézményesült modern múzeum koncepcióját elsősorban az enciklopédikus tudásrendszerek és a nemzeti identitásépítés igényei alakították, így a nyilvánosság felé irányuló oktató-közművelődési funkció is már ekkor megjelent. A tudás közvetítése ekkoriban, akárcsak az iskolában elsősorban egyirányú folyamatként jelent meg: a múzeum által kiválasztott és értelmezett tartalmakat a látogatók passzív befogadóként szemlélték. Ebben a modellben a tanulás gyakran az információk átadására és esetleges rögzítésére korlátozódott, kevéssé számolva a látogatók előzetes tudásával, tapasztalataival és személyes értelmezési kereteivel. A társadalmi, gazdasági változások következtében azonban megváltoztak az igények és a múzeumok társadalmi szerepe is jelentősen átalakult az elmúlt évtizedekben. A 20. század második felére a múzeum már nem pusztán a tárgyak őrzőjeként, hanem egyre inkább társadalmi intézményként jelent meg, amely értelmezi, kontextualizálja és közvetíti a kulturális örökséget. Ezzel párhuzamosan erősödött meg az az igény, hogy a múzeumok reflexiót, párbeszédet és részvételt is biztosítsanak a látogatók számára. E változó szerepfelfogást jól tükrözik az International Council of Museums (ICOM) időről időre megújuló múzeumdefiníciói is.⁴ A legfrissebb 2022-ben elfogadott prágai definíció megtartotta ugyan a hagyományos örökségközpontú intézménykép egy részét (gyűjt, megőriz, kutat, bemutat), de elmozdult egy társadalmilag felelős, részvételorientált, demokratikus értékeket támogató intézménykép felé.⁵ Ez egy időszerű reakció volt a megváltozott társadalmi környezetre és részben megerősíti a neveléstudományban az elmúlt évtizedekben végbement nézőpontváltás beépülésének folyamatát a múzeumi térbe. A konstruktivista tanuláselmélet, amelynek pedagógiai alapjai már a 20. század második felében megfogalmazódtak, a tanulást aktív, dinamikus folyamatként írja le, amelyben a befogadó nem pusztán átveszi, hanem saját tapasztalatai és előzetes ismeretei alapján konstruálja meg a tudást.⁶ A konstruktivista megközelítés múzeumi keretek között különösen releváns, hiszen az egyes kiállítások sokféle jelentéshordozóval dolgozhatnak (pl. régészeti leletek, helytörténeti és néprajzi tárgyak, írott források, képző- és iparművészeti alkotások), amelyek többféleképpen interpretálhatók, illetve számos

⁴ GALAMBOS 2019.

⁵ SÁRI 2022.

⁶ NAHALKA 1997.

értelmezési keretet biztosítanak. A látogató pedig nem „üres lappal” (tabula rasa) érkezik a múzeumba, hanem saját élettörténetével, kulturális tapasztalataival, attitűdjeivel, érzelmeivel és elvárásaival. A tanulás így nem pusztán a tartalom befogadásában, hanem egy személyes jelentéssalkotásban valósul meg, amelyre hatással van a látogató minden előzetes ismerete.

Az új definíció a múzeumot olyan nyitott, befogadó és részvételre épülő térként írja le, amely a társadalom szolgálatában áll, és hozzájárul a fenntarthatósághoz, a sokszínűséghez és a reflektív gondolkodás fejlesztéséhez.⁷ A hangsúly eltolódik az intézményről a látogató felé: a múzeum nem pusztán bemutat, hanem tanulási helyzeteket teremt, amelyekben a látogatók aktív szereplővé válhatnak. A konstruktivista tanulási folyamat szerves része a reflektív gondolkodás. John Dewey értelmezésében a reflektív gondolkodás teszi lehetővé, hogy a tapasztalat ne maradjon elszigetelt élmény, hanem értelmezett és tanulóssal járó folyamattá váljon.⁸ A reflektív gondolkodás során az egyén tudatosan elemzi saját tapasztalatait, kérdéseket fogalmaz meg, és kapcsolatot teremt a jelen élményei és korábbi tudása, valamint önmaga között. A reflektív gondolkodás támogatása hozzájárulhat ahhoz, hogy a látogatók kapcsolatot alakítsanak ki önmaguk és a műtárgyak, valamint a mögöttük húzódó történetek között. Ez a kapcsolat nemcsak kognitív, hanem érzelmi és identitásbeli dimenziókkal is bírhat: a látogatók felismerhetnek párhuzamokat saját élethelyzeteik, múltjuk vagy lokális identitásuk és a kiállítás tartalmi között. A múzeum ebben az értelemben önreflexiós térre válik, ahol a tanulás az önértelmezés folyamatával fonódik össze. A reflektív gondolkodás nemcsak az értelmezést mélyíti el, hanem lehetőséget teremt a korábbi nézetek és hiedelmek felülvizsgálatára is. A látogatók reflektálhatnak a múzeumról, a múltról vagy a művészetről alkotott előzetes elképzeléseikre, és ezek a reflexiók hozzájárulhatnak attitűdjeik árnyalásához. A múzeumi tanulás így nem pusztán ismeretbővítés, hanem attitűdformáló folyamat is lehet.

A reflektív naplórás ebben a kontextusban olyan pedagógiai eszközként értelmezhető, amely tudatosan támogatja a reflektív gondolkodást és az önreflexiót.⁹ A tapasztalatok nyelvi rögzítése segíti az érzelmek tudatosítását, az élmények struktúrázását és a személyes jelentések megfogalmazását. A reflektív napló elsősorban nem az önismeret közvetlen mérésére szolgál, hanem olyan tanulási keretet biztosít, amelyben az önreflexív folyamatok kibontakozhatnak. A múzeumi térrel és az élményalapú tanulóssal összekapcsolva a naplórás hozzájárulhat ahhoz, hogy a látogatók aktív, tudatos résztvevőivé váljanak saját tanulási és önértelmezési folyamataiknak.

A kurzus pedagógiai koncepciója

A fenti elméleti megközelítések alapján a tanulmány egy olyan múzeumi kurzus pedagógiai koncepcióját mutatja be, amely tudatosan épít az élményalapú tanulásra és a reflektív feldolgozásra. A kurzus elsődleges célja nem az ismeretátadás, hanem olyan tanulási helyzetek megteremtése, amelyek elősegítik az önreflexiót, az önismereti folyamatok elindulását, valamint – bizonyos tekintetben – az identitás és a Pécs városához fűződő viszony újragondolását.

⁷ SÁRI 2022.

⁸ GULYA – SZIVÁK – ANIKÓ 2020.

⁹ GULYA – SZIVÁK – ANIKÓ 2020.

„A kulturális ismeretterjesztés múzeumi színterei” című kurzus a Pécsi Tudományegyetem és a Janus Pannonius Múzeum együttműködésében kerül meghirdetésre szemeszterenként, campus kurzus formájában, amelyre az egyetem valamennyi hallgatója jelentkezhet. A korábbi években a kurzus jellemzően egy-egy kiállítás hagyományos, tárlatvezető által irányított megtekintésére épült. A 2024/2025-ös tanévtől azonban a kurzus tematikája és módszertani koncepciója átdolgozásra került, azzal a céllal, hogy a múzeum tudatosan 21. századi tanulási szintérré váljon, teret engedve az aktív tanulásnak, az elmélyülést támogató pedagógiai módszereknek és a reflektív feloldozásnak. A kurzus a 2025/2026-os őszi félévben már harmadik alkalommal valósul meg az új koncepció mentén.

A kurzust összesen hat alkalomra terveztük, figyelembe véve a múzeumi szakemberekkel való egyeztetések szükségességét, valamint a szorgalmi időszak időkereteit. A hat alkalom komplex múzeumi foglalkozássorozatot alkot, amely a Janus Pannonius Múzeum öt állandó kiállításába nyújt betekintést. A kiállítások tematikailag sokszínűek: két képzőművészeti, egy iparművészeti és egy történeti kiállítás szerepel a programban, ennek megfelelően a félév során több múzeumpedagógus dolgozik együtt a hallgatókkal. A kurzus nem egyetlen helyszínre fókuszál, ami lehetőséget ad a múzeum sokféle arcának és értelmezési lehetőségének bemutatására.

A kurzus pedagógiai célja a hallgatók korábbi, gyakran rögzült múzeumképeinek feltárása, illetve az új, részvételre és élményre épülő múzeumi megközelítések megismertetése, végsősoron pedig az önismeret támogatása, a Pécshez való kötődés erősítése. Ennek keretében a kurzus törekszik a reflektív gondolkodás, a figyelem, a kreativitás, a kritikai gondolkodás, az empátia fejlesztésére. A tanulási folyamat fontos eleme a reflektív napló, amelynek elkészítése a kurzus teljesítésének feltétele. A hallgatók egy 8–10 ezer karakteres reflektív naplót készítenek, amelyhez strukturált segítő kérdések kapcsolódnak (1. táblázat).

A kérdések a tanulási folyamat különböző szakaszaihoz igazodnak: a múzeumi foglalkozások előtti várakozásokra és lelkiállapotra, a foglalkozások során szerzett tapasztalatokra, valamint az utólagos és összegző reflexiókra irányulnak. A kérdések megfogalmazásakor tudatosan törekedtünk arra, hogy elősegítsük az érzelmekre, az ismeretekre, a társaskapcsolatokra, illetve a Pécshez fűződő viszonyra való reflexiót. A kérdések száma összesen huszonegy, közöttük több összetett kérdés is szerepel. A naplóírás során nem volt elvárás valamennyi kérdés megválaszolása. A kérdéssor elsősorban segédletként szolgált, amely az önreflexiót és az élmények strukturált feloldozását támogatta.

A reflektív napló mint forma tudatos pedagógiai választás eredménye. A reflektív gondolkodás fejlesztése hosszú ideje része a hazai pedagógusképzésnek, ahol a naplóírás bevett módszernek számít. A múzeumi kontextusban alkalmazva a reflektív napló lehetőséget teremt arra, hogy a hallgatók ne csupán rögzítsék élményeiket, hanem kapcsolatot teremtsenek saját érzelmeik, gondolataik és a kiállítási tartalmak között.

Mivel a JPM kiállításainak tematikája heterogén, ezért a kurzus összeállításánál szempont volt a sokszínűség, illetve a különböző tárlatok népszerűsítése, ezért nem fókuszáltunk egyetlen helyszínre. A kurzus során a múzeumpedagógusok a kiállításokhoz kapcsolódó foglalkozásokon változatos módszereket alkalmaznak.

1. táblázat: Reflektív gondolkodást segítő kérdések

Előtte	Közben	Utána	Záró reflexió
Milyen lelki állapotban érkeztem?	Mi történt?	Milyen lelkiállapotban vagyok most, az alkalom végén?	Mi történt velem a folyamatban?
Milyen ismerettel, esetleges elvárással érkeztem a kurzus alkalomra?	Mi ragadta meg a figyelmem? Miért?	Milyen érzéseket vált ki belőlem a kiállítás?	Miként alakítja a Pécs-hez való viszonyomat a kiállítások tapasztalata?
	Hol időztünk számomra túl sok időt? Miért?	Mit kérdeznék az alkotótól, ha időutazásban találkozna velem?	Hogyan alakultak a kapcsolataim a kurzusalkalmak alatt a társaimmal és a múzeumpedagógusokkal?
	Hol maradtam volna még? Miért?	Emlékeztet-e valamire bármelyik műalkotás, műtárgy?	Miként alakította az önmagamhoz való viszonyomat a múzeumi élmény?
	Mit néznék meg újra? Miért?	Látok-e összefüggéseket egy-egy festmény vagy műtárgy és a saját életem történései, állapotai között?	
	Hogy viszonyultam a többiekhez? És a többiek hozzám?		
	Milyen tartalmak voltak számomra ismerősek?		
	10 kulcsszó a látott, hallott tartalomból.		
	Merültek-e fel kérdések a tartalomhoz kapcsolódóan?		
	Merültek-e fel kérdések a múzeumlátogatói helyzethez kapcsolódóan?		

A foglalkozások bemutatása

Az első alkalomhoz nem kapcsolódik tárlat, hanem különböző jégtörő játékok (pl. séta a térben), dramatikus módszerek (pl. szoborjáték), illetve csoportmunka segítségével ismerkednek meg egymással a résztvevők, valamint a múzeumpedagógusok. Röviden bemutatásra kerül a Janus Pannonius Múzeum és kiállító terei, valamint a csoportos feladatokon keresztül tárjuk fel a hallgatók előzetes múzeumi tapasztalatait, amelyet összevetünk a 2022-es prágai definícióval. Ezen kívül kijelölésre kerülnek a kurzus keretei is. A bevezető alkalom célja, hogy egy aktívabb szerepre készítse fel a hallgatókat, illetve egyfajta biztonságérzetet és kezdetleges köteléket alakítson ki a résztvevők között.

Ezt követően az egyes kiállítások meglátogatásának sorrendje a múzeumi programok függvényében a félévek során változott, de mára kialakult egy menetrend. A kurzus a történeti kiállítás (Genius Loci – A Hely Szelleme), illetve a lapidárium meg-

tekintésével folytatódik, amelyek mérete miatt két alkalommal vesznek részt foglalkozáson a hallgatók. Mindkét esetben a foglalkozások módszertani fókuszában a konstruktivista szemlélet, a tapasztalati tanulás és a dráma áll (vitajáték, szerepfelvétel viseletmások segítségével, empátiagyakorlatok, problémamegoldás). Az első alkalommal két múzeumpedagógus segítségével két részletben tekintik meg a tárlatot. Az első felében a hallgatók dialogikus módszerrel sajátítják el a római kori lapidáriumi kövek olvasásának technikáját, majd a történeti kiállításban megismerkedhetnek Baranya vármegye és Pécs történetével az őskortól a török korig. Az egyes történeti korok feldolgozása meghatározott fókuszterületeken (egyrészt a kurátorok, másrészt a foglalkozásvezető által meghatározott) és a termék géniuszaik keresztül történik dialogikusan, illetve magyarázatok segítségével. A foglalkozás meghatározott pontokon kiszélesedik és egy-egy empátiagyakorlat vagy vitajáték segítségével fókuszálunk érdekes történeti dilemmákra. Az egyik ilyen helyszín a Sopianae terem, ahol megkérjük a résztvevőket, hogy képzeljék magukat a sztoikus bölcs császár, Marcus Aurelius helyzetébe, akinek a bronz szoborfeje előtt állva pro és kontra érveket kell felhozniuk, hogy miért kelljenek vagy ne kelljenek fel minden reggel (a dilemma megtalálható a császár Elmélgedések című munkájában). Itt megkérünk egy hallgatót, hogy jelenítse meg a császárt (egy egyszerű tógát és fibulát magára öltve) a többiek pedig elmondják érveiket, amelynek megfelelően az adott személy egy képzeletbeli tengelyen jobbra (felkel) vagy balra lép (nem kel fel). A játék jellemzően addig tart, amíg egyik vagy másik irányba el nem dől a kérdés. A dilemmák megfogalmazása esetében törekedtünk arra, hogy könnyen értelmezhető, átérzhető legyen a 21. század embere számára is.

A másik ilyen helyszín a mohácsi csatatérkutatás és sírhelykutatás eredményeit bemutató terem, ahol a felépített királyi sátorban egy vitajáték keretében elevenítjük meg az 1526. augusztusi eseményeket egy királyi haditanáccsal. A vita központi témájának egy olyan dilemmát választottunk, amely a történeti munkák alapján feltételezhetően előkerült a csata előtti napokban, hetekben és általa összefoglalhatóak a legfontosabb ismeretek a magyar sereg nehézségeiről augusztus 29. előtt. Hét történelmi szereplő bőrébe bújhatnak a résztvevők, egy-egy szerepkártya és viselet-, vagy fegyvermáskolat segítségével.¹⁰ A szerepkártyák alapvető információkat tartalmaznak az adott személyről és bemutatják az adott karakter vélekedését a kérdéssről: megpróbálják elodázni az ütközetet a törökkel, bevárva Szapolyai János és Frangepán Kristóf seregeit vagy megütköznek velük. A múzeumpedagógus felvázolja a kerettörténetet, meghatározza a dilemmát, majd levezényli a vitát. A résztvevőknek az elhangzott információknak és a karakterkártyájuknak megfelelően érvelniük kell egyik vagy másik állítás mellett, végül pedig döntést kell hozniuk.

A második alkalommal a hallgatók a múzeumpedagógus segítségével a történeti kiállításban a 17. századtól a 20. századig elevenítik fel Pécs és Baranya vármegye történetét hasonló módszerekkel, mint a korábbi alkalmon. A Főtér teremben egy városi tanács elevenedik meg, ahol az egyik hallgató Aidinger János polgármester szerepébe bújva (viseletmásokban) kéri a városi tanács segítségét az elvégzendő legfontosabb ügyek rangsorolásában. Itt egy táblázat, illetve meghatározott összegek és keretek mellett kell döntést hozniuk a tanács tagjainak.¹¹ E foglalkozás második fókuszpontja az 1907-es Országos Ipari- és Mezőgazdasági Kiállítás terme. A tündérváros nevet vi-

---

¹⁰ II. Lajos, Brodarics István, Szapolyai György, Tomori Pál, Török Bálint, Báthory István, magyar csapatok egyik képviselője.

¹¹ Telefon hálózat kiépítése; árvaház, szegényház, óvoda, iskola, polgári leányiskola létesítése; új színház építése, vezetékes ivóvíz rendszer építése.

selő teremben a hallgatók szintén szerepekbe bújva (újságírók, neves pécsi polgárok) oldanak meg feladatokat (információkat gyűjtenek a kiállításról, bemutatják az egyes családokat), hogy aztán elérjék a kiállítás meghosszabbítást, amely komoly presztízt jelentett a városnak. A szerepek felvétele, a vitahelyzetek elősegítik az aktívabb részvételt, lehetőséget biztosítva a mélyebb megértésre, az információk hosszabbtávú megragadására.

A klasszikus értelemben vett tárlatvezetés a kurzus során egy esetben volt központi elem, az ipartörténeti kiállításban. Itt még nem volt lehetőségünk a korábbi foglalkozások hasonló szemléletű megújítására, így maradtunk egyelőre a tárlatvezetésnél.

A következő alkalom helyszíne a Martin-Lantos Múzeum, amelyben Lantos Ferenc életművével ismerkedhettek meg röviden a hallgatók, majd egy újszerű alkotófolyamaton próbálhatták ki a művész technikáját. Lantos Ferenc életművében kiemelt szerepet játszottak a hangok és a zene iránti nyitottság, amely nem csupán inspirációs forrásként, hanem az alkotói gondolkodás szerves részeként jelent meg. Az auditív élmények vizuális formába való átültetése (a hangok rajzra vagy vásznon történő megjelenítése) folyamatos kísérletezésre ösztönözte a művészt, valamint alkotótársaként jelen lévő feleségét is. Ez az egymásra ható, körkörös alkotói folyamat az életmű-kiállítás értelmezésének egyik meghatározó dimenziója. Az ehhez kapcsolódó múzeumpedagógiai foglalkozás pedagógiai célja, hogy a résztvevők ne pusztán befogadóként, hanem aktív értelmezőként kapcsolódjanak a művekhez, miközben saját érzékelési és jelentésalkotási folyamataikra is reflektálnak. A foglalkozás során a látogatók a kiállított műalkotások vizuális impulzusaira reagálva zenei asszociációkat hoznak létre, majd ezekből kiindulva új vizuális formákat alkotnak. A hang és a kép közötti átjárás lehetőséget teremt a megszakított értelmezési keretek elhagyására, valamint a nézőpontváltás és az önreflexió elmélyítésére. A közös alkotói folyamatot egy zeneszerkesztő eszköz támogatja, amellyel csak harmonikus művek hozhatók létre, valamint pecsét- és sablonteknikára épülő vizuális feladatok támogatják. Az alkotás során a résztvevők figyelme saját érzéseikre, asszociációikra és döntéseikre irányul, miközben tudatosítják, miként alakítják át a befogadott élményt személyes jelentéssé.

Az utolsó alkalom a Modern Magyar Képtár gyűjteményébe vezet be a hallgatókat, ahol a „Lázadás a Nyolcakkal” című komplex múzeumpedagógiai foglalkozáson vesznek részt, amelynek részletes bemutatása korábban önálló tanulmányban jelent meg.¹² Ezért itt csupán röviden kerül bemutatásra. A foglalkozás középpontjában a Nyolcak művészcsoporthoz tartozó munkássága áll, azon belül is a „Lázadás” fogalmának történeti és kortárs értelmezése, valamint annak személyes jelentései. A foglalkozás módszertani felépítése az élményalapú és konstruktivista tanulás elveire épül, ötvözve a drámapedagógia, a szerepjáték és a kooperatív tanulás elemeit. A résztvevők a kiállítás megtekintése során aktív szerepeket kapnak: döntési helyzetekben vesznek részt, vitajátékok keretében értelmezik a műalkotásokat, és különböző nézőpontok felvételével reflektálnak a történeti kontextusra. A szerepfelvétel és a nézőpontváltás lehetőséget teremt arra, hogy a hallgatók ne pusztán befogadóként, hanem értelmezőként és résztvevőként kapcsolódjanak a művekhez. A foglalkozás záró szakaszában hangsúlyos szerepet kap a reflexió: a résztvevők saját élményeikre, érzelmi reakcióikra és a látottak személyes jelentésére reflektálnak, illetve párhuzamokat keresnek a történeti példák és saját élethelyzeteik között. A másik képzőművészeti kiállításban pedig egy rövid, értelmezést segítő interaktív tárlatvezetést követően egy csoportbontás után

¹² HOFFMANNÉ TOLDI – SOMODY-VADVÁRI 2024.

sajátságos zenei és képzőművészeti alkotófolyamaton mennek át a résztvevők párhuzamosan, egymást inspirálva.

A bemutatott foglalkozások közös pedagógiai alapja, hogy a múzeumi tanulást nem ismeretátadásként, hanem élményeken keresztül zajló, reflektív jelentésalkotási folyamatként értelmezik. A dramatikus és szerepalapú módszerek, a döntési helyzetek és a nézőpontváltás mind azt a célt szolgálják, hogy a résztvevők saját érzelmi és értelmezési folyamataikra reflektálva alakítsák ki viszonyukat a látott tartalmakhoz. A röviden bemutatott foglalkozások során keletkező élmények és dilemmák feldolgozásának pedig egyik kulcsfontosságú eszköze a reflektív napló, amely lehetőséget teremt arra, hogy a hallgatók a múzeumi tapasztalatokat időben elnyújtva, tudatos reflexiók formájában értelmezzék tovább.

A tapasztalatok összegzése és a továbbfejlesztési lehetőségek

A bemutatott múzeumi kurzus tapasztalatai összességében azt jelzik, hogy az élményalapú, konstruktivista és reflektív pedagógiai megközelítések múzeumi térben való alkalmazása hatékonyan járulhat hozzá a résztvevők önreflexiójának, önismertének és attitűdjének fejlődéséhez. A dramatikus elemekre, szerepfelvételre és nézőpontváltásra épülő foglalkozások lehetőséget teremtenek arra, hogy a hallgatók ne pusztán befogadóként, hanem aktív résztvevőként kapcsolódjanak a kiállításokhoz, miközben saját érzéseiket, attitűdjeiket és előfeltevéseiket is tudatosítják.

A kurzus egyik fontos tanulsága ugyanakkor, hogy e módszerek hatása jellemzően nem azonnal, hanem fokozatosan, ismétlődő reflexiós alkalmak során mélyül el. Ebből adódóan a reflektív naplórírás nem csupán értékelési eszközként, hanem a tanulási folyamat szerves részeként értelmezhető. A naplók strukturált kérdések mentén történő vezetése elősegíti az élmények feldolgozását, az érzelmi reakciók tudatosítását, valamint a személyes jelentésalkotás folyamatát. A jövőbeni továbbfejlesztés egyik iránya ezért a reflektív naplók tudatosabb, rendszeresebb elemzése lehet, amely visszajelzést adhat a módszerek hatékonyságáról, illetve hozzájárulhat a kurzus pedagógiai finomhangolásához.

Fejlesztési lehetőséget jelenthet továbbá a kurzus időkereteinek bővítése, illetve egyes foglalkozások elmélyítése, amely nagyobb teret biztosíthatna a reflexióra és az önismereti folyamatokra. Emellett érdemes lehet a módszertani elemek tudatosabb spirális felépítése, amely fokozatosan vezeti el a résztvevőket a leíró és élményszintű reflexióktól a mélyebb, kritikai és önreflexív gondolkodás irányába.

Összességében a kurzus tapasztalatai arra utalnak, hogy a múzeum (megfelelő pedagógiai keretek között) nem csupán ismeretközvetítő intézményként, hanem önreflexiós és személyes jelentésalkotást támogató tanulási térként is értelmezhető. A bemutatott gyakorlat így egy olyan lehetséges irányt vázol fel, amely a múzeumpedagógia megújulását az élmény, a reflexió és az önismeret összekapcsolásában látja.

IRODALOMJEGYZÉK

- Európai Parlament és Tanács 2006: 2006/962/EK Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulskompetenciákról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32006H0962&qid=1765278575771> (Letöltés dátuma: 2025.11.15)
- Európai Unió Tanácsa 2018: 2018/C 189/01 Az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulskompetenciákról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32018H0604%2801%29&qid=1765278721104> (Letöltés dátuma: 2025.11.29)
- GALAMBOS H.* 2019: A Múzeum definíciója. = <https://magyarmuzeumok.hu/cikk/a-muzeum-definicioja> (Letöltés dátuma: 2025.12.08)
- HOFFMANNÉ TOLDI I. – SOMODY-VADVÁRI K.* 2024: A Jövő látogatója. Komplex interdiszciplináris és készségfejlesztő múzeumpedagógiai foglalkozás a JPM Modern Magyar Képtárában. A Janus Pannonius Múzeum Évkönyve 57 (2024) 293–302. <https://doi.org/10.62148/JPME.2024.13>
- NAHALKA I.* 1997: Konstruktivizmus a láthatáron. *Iskolakultúra* 7/2 (1997) 21–34.
- SÁRI ZS.* 2022: Az ICOM múzeum definíciójának története és evolúciója. Az előadás elhangzott az ICOM Magyarország „A múzeum definíció. Hozzáférfés a fogalmakhoz” című konferenciáján, 2022. november 30-án. <https://www.icomhungary.hu/hu/node/89> (Letöltés dátuma: 2025.12.08)
- GULYA N. – SZIVÁK J. – FEHÉRVÁRI A.* 2020: A reflektív naplók alkalmazásának lehetőségei a tanárképzésben. *Iskolakultúra* 30/9 (2020) 45–63. <https://doi.org/10.14232/iskkult.2020.9.45>